

αὐτῆς τιμὴν ἴσως δὲ καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ βίου της.

Ἡ μοῖρα, ἣτις εἶνε λίαν ἐνεργὸς εἰς τὰ δράματα ταῦτα, διότι ἡ ἐνεργεία της ἀπαντᾷ συνήθως ψυχὰς προδιατεθειμένας νὰ ὑποστῶσιν αὐτήν, ἔπραξεν ὅτι ὁ δοῦξ δὲν ἐτόλμα νὰ πράξῃ.

Ἔπεται συνέχεια.

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΗΜΩΝ ΣΧΟΛΕΙΑ

[Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 463]

Ἄλλη μάστιξ τῆς δημοτικῆς ἐπαιδεύσεως εἶνε τὸ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ ἀκατάρτιστον τῶν διδασκάλων, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συναισθησιν τῆς ἱεράς αὐτῶν ἀποστολῆς ἐχόντων.

Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας (τοῦ χωρίου Ἀγραφῶν) γράφει ὁ κ. Παπαμάρκου, ὑπάρχουσι θραναί τινὰ κακὰ ἐπὶ τούτων κάθηται 33 μαθηταὶ ῥυπαρώτατοι, ἀηδέστατα ἀπόζοντες, τέλεον ἀνάγωγοι, ἐπιτηδειότητα τινα μόνον ἐν τῇ ἀριθμητικῇ καὶ τῇ γραφῇ κεκτημένοι· ὁ τρόπος τῆς ἀναγνώσεως εἶνέ τι παράδοξον. Τοιοῦτό τι οὐδέποτε μέχρι τούδε ἀπήντησα κατὰ τὸν πολυχρόνιον διδασκαλικόν μου βίον ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις. Ἀνάλογόν τι τούτου συμβαίνει ἐν τοῖς τῶν κατωτάτων τάξεων τῶν Ἰουδαίων ἐλεεινοτάτοις σχολείοις. Δ' ἐρρίνου καὶ συρομένης καὶ μονοτόνως ἀπηχούσης μεγάλης φωνῆς ἀναγιώσκουσι οἱ πρὸς τοῦτο πρῶτον ἐπιμελῶς καὶ σφόδρα γελοῖως κατασχηματιζόμενοι μαθηταὶ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀτέχνων καὶ βαναύσων ἐκείνων ἱεροψαλτῶν, οἵτινες ἀλαζονικώτατα παρασκευαζόμενοι ὅπως τὸ « εἰς τὸ βεῦμα τῆς ζωῆς μου » ψάλωσι, ἀηδῖαν τοῖς παρισταμένοις ἀκροαταῖς οὐ σμικρὰν προξενούσι.»

Ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ περὶ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας Βώλου ἐκθέσει ἐπάγεται τὰ ἑξῆς:

« Περὶ δὲ τῶν πλείστων ἐκ τῶν λοιπῶν σχολείων, ἂν κατὰ μέρος θέσωμεν τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα περὶ ὧν οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνηται, δυνάμεθα ἀπολύτως νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν ἀπολυόμενοι παῖδες, ὡς ὁ ἀλλαντοπώλης τοῦ κωμικοῦ, οὐδὲν ἐπίστανται

πλὴν γραμμάτων καὶ ταῦτα μὲν τοι κακὰ κακῶς.

Διότι κυρίως μόνον ἀνάγνωσιν διδάσκονται εἰ παῖδες καὶ ταύτην ξηράν, μονότονον, ἄψυχον, ζῆνον ὑποκρίσεως, καὶ ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως ὀλίγην γραφὴν ἀλλ' ἄμορφον καὶ ἀφιλόκαλον. Εὐτυχεῖς δ' οἱ μαθηταὶ ὅσοι σὺν τούτοις ἀποκομίζουσι μετὰ τοῦ ἀπολυτηρίου καὶ ἐφόδιον μαθηματικῶν γνώσεων ἐπαρκῆς εἰς πρόχειρον καταστιχογραφίαν, διότι ὀλίγιστα γινώσκουσι νὰ ἐκ-

τελῶσιν ἀπταιστως τὰς τέσσαρας πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς.

«... Ὡς ἱκανῶς ἐνδεικτικὸν διδασκαλικῆς ἀπειροκαλίας σημειοῦμαι ὅτι ἐν τινι σχολείῳ ἠκουσα ἀπαγγελλόμενον ἐν ποίημα τοῦ μακαρίτου Σκόκου, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ὀθωρα, ὅστις ὡς ἀπῆτει ἡ περίστασις, εἶχε βαπτισθῆ εἰς Γεώργιον μὲ μεγάλην θυσίαν τοῦ μέτρου. Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ἡ πάσχουσα Ἑλλὰς ζητεῖ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Βασιλέως:

Τὸν βασιλέα θεωρεῖ ζητεῖ νὰ πλησιάσῃ.

Ἐμπερδευμένη ἔβρισκεται εἰς θάμνους καὶ εἰς δάση.

«... Ὅπως ὤμεν δίκαιοι ὅμως ἀνάγκη ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἔλλειψιν ταύτην (περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν κορασιῶν) οὐχὶ πάντοτε εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν διδασκάλων ἀλλ' εἰς τὸ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, ὅπου αὐταὶ ἐκπαιδεύονται. Διότι καὶ αὐταὶ αἱ ἀριστεύουσαι τῶν διδασκάλων ἀκολουθοῦσιν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν καὶ αἱ ἀνίκανοι μέθοδον ἢ μᾶλλον ἀμεθοδίαν. Διὰ τοῦτο οὐδαμῶς ἐξεπλησσομένη βλέπων κοράσια δυνάμενα νὰ ἐπαναλάβωσιν ἀπταιστως ἀπὸ στήθους ὀρμαθοῦς κανόνων τῆς γραμματικῆς ἢ τοῦ συντακτικοῦ, ἀνίκανα δὲ νὰ ἐφαρμόσωσι καὶ τοὺς ἀπλουστάτους αὐτῶν, μένοντα ἀναυδα ὑδάκι ἠρωτῶντο περὶ τινος ἱστορικοῦ θέματος, περὶ οὗ ἠδύναντο ἔπειτα τροχάδην ν' ἀπαγγείλωσι ἀπὸ στόματος ὀλοκλήρους σελίδας ἐκ τῆς ἱστορίας των εἰς τὸν γινώσκοντα νὰ ἐρωτᾷ αὐτὰ κατὰ τὸν ὠρισμένον τρόπον ἢ μετὰ κωμικῆς ἀκρβείας ἐπαναλαμβάνοντα ἐπὶ λέξει τὸ κείμενον ἐγγχειρῖδιου τινὸς οἰκιακῆς οἰκονομίας, ἐρωτώμενα πῶς γίνεται ἡ μπουγάδα ἢ πῶς βράπτεται ἡ ἀπαρωβελουριά.»

Ἐκ τῶν διδασκάλων, γράφει ὁ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἐπαρχιῶν Λαρίσης καὶ Ἀγυιάς ἐπιθεωρήσας κ. Π. Π. Οἰκονόμου, ὅλοι νομίζουσι ὅτι ἡ ἄνους ἀνάγνωσις, ἡ γραφὴ καὶ ἡ ἀριθμητικὴ εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου. Εἰς τὰς ἀπλουστάτας ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἐκ τριῶν παῖς ὁ μηδέποτε εἰς τὸ σχολεῖον πατήσας γελῶν ἀποκρίνεται, οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων Θεσσαλίας ἴστανται χάσκοντες ὁ δὲ διδάσκαλος θεᾶται ξηροκαταπίνων.»

«Ὡς πρὸς δὲ τὰ σχολεῖα τῶν θηλέων ἐπικρατεῖ ἡ αὐτὴ ἀθλιότης καὶ ἡ αὐτὴ ἀδεξιότης εἰς τὸ διδάσκειν καὶ παιδαγωγεῖν.»

«Οἱ πλείστοι τῶν διδασκάλων, σημειοῦται ὁ κ. Χ. Πούλιος, ὑπὸ ἐπιτροπῶν χειροτονηθέντες τοιοῦτοι, οὐ μόνον ἀγράμματοι εἰσι, ἀπαιδαγωγῆται καὶ ἀδαεῖς τοῦ διδασκαλικοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀκνηροὶ καὶ ἀμελεῖς ἐν καὶ μόνον κατορθοῦντες διὰ τῆς ἀπειλῆς καὶ τῶν βραδισμῶν: οἱ μαθηταὶ αὐτῶν νὰ μαθηθῶσιν τὰ διὰ φορα τοῦ σχολείου μαθήματα ὡς ἄλλοι ψιττακοὶ

μηδὲν σχεδὸν ἐννοοῦντες ἐκ τῶν διδασκομένων ἄρα διδακτικὴ μέθοδος ὅλως ἐλλείπει.»

Ὁ κ. Ἐλευθέριος Κούσης, οὗ ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, ἐπάγεται περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλικῆς τάδε: «Πλείστοι μὲν τούτων καὶ πείραν καὶ ἰκανότητα καὶ ζῆλον κέκτηνται, ἀλλ' ἐλάχιστα δύνανται νὰ ὑπερπηδήσωσι τὸν φραγμὸν τοῦ ψιτακισμοῦ καὶ μηχανισμοῦ τὸν ὑπὸ τῆς παλαιᾶς μεθόδου ἐγεγρόμενον· οἱ πλείστοι δὲ τῶν λοιπῶν ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς παλαιᾶς μεθόδου περιδεῶς ἐγκλεισμένοι, τῆς γραμματικῆς τοῦ Γενναδίου τῶν κανόνων καὶ τῶν σπανιωτάτων καὶ ποιητικῶν τύπων ἀπρίζ ἔχονται καὶ τὴν χρηστομάθειαν τοῦ Ῥαγκαβῆ ὡς ἀναγκαστικὸν βιβλίον μεταχειρίζονται.»

«Ἔστειλα κ' ἔφερα, σημειοῦται ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων τῶν ἐπαρχιῶν Οἰτύλου καὶ Γυθείου κ. Ε. Χ. Καραβᾶς, τὸν διδάσκαλον Προαστείου, ὃν ἐρωτήσας πόσους μαθητὰς ἔχει, ἂν φοιτῶσι τακτικά, τίνα μαθήματα ἐδίδαξε καὶ πῶς τὰ ἐδίδαξε ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι μαθηταὶ φοιτῶσιν ὅσοι ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα, μέθοδον δὲ ἠκολούθησε τὴν τακτικὴν! καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰ πάντα. Τότε, τῷ λέγω, «παρακαλῶ, κύριε, ὡς ἀναγκαστικὸν βιβλίον, φέρ' εἰπεῖν, τί μετεχειρίσθης; — «Μὰ νὰ σοι εἶπω, μοὶ ἀπήντησε, δὲν εἰξεύρω καὶ ἐγώ.» Ἐν τούτοις ἤρχισεν νὰ ἐξετάζη ἱστορίαν ἐλληνικὴν ὡς ἐξῆς: «Πὲ δεῖνα: μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράφη ὁ Ξέρξης» κτλ. ἤρχισεν ὁ μαθητὴς, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐτίθη εἰς κίνησιν ἢ μηχανή... Τότε ἔλαβον εἰς χεῖράς μου τὸ ἀναγκαστικὸν βιβλίον καὶ εἶδον ὅτι περιέχει καὶ Πλάτωνα καὶ Δημοσθένη καὶ Ἀριστοφάνη καὶ Ἀριστοτέλη καὶ Πίνδαρον καὶ Θουκυδίδην καὶ Αἰσώπον καὶ Αἰλιανὸν καὶ μονοῦ ἦτο εἰς ἐλευθέρου κέντρων πρὸς ἄλλον σκοπὸν συνερραμμένον: τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν μαθητὴν ν' ἀναγνώσῃ καὶ ἤρχισεν ἡ σεσυρμένη καὶ μονότονος καὶ ἀσυνείδητος ἀνάγνωσις... Ὁ διδάσκαλος μονοουχὶ δακρύων ἐκ τῆς χαρᾶς ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ν' ἀπαγγείλωσι ἀπολυτικά, κοντάκια, δὲν εἰξεύρω πόθεν, τὸ ἄρθρον μιᾶς ἡμερῆδος Ἀθηναϊκῆς, εἶτα δὲ ἤρχισεν ἡ παντομίμα καὶ συνέστέλλον μετὰ στενωχωρίας τὸν γέλωτα.

«— Ἀρκεῖ, τοῦ λέγω, κύριε διδάσκαλε, ἀξιόλογα, θαυμάσια! διὰ νὰ μὲ ἀφήσῃ ἡσυχον. Ἐὰν δὲ εἶχον καὶ ἔγνος τι ἀμφιβολίας ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶνε εἰς κατάστασιν διανοητικῆς πτωχείας, ἀφίνω τὴν παντελῆ ἀπαιδευσίαν, μοὶ τὸ ἐξήλειψεν ὅταν τὸν εἶδον ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ σχολείου νὰ κουρτίσῃ ἐν σιγάρων, καὶ τὸ νοστιμώτερον ὅταν ἀπηρχόμην νὰ μοῦ φιλήσῃ τὴν χεῖρα.»

Τοιοῦτοι εἶνε οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, εἰς οὓς τὸ ἔθνος ἀνέθηκε τὴν ὑψίστην τῶν ἐντολῶν, τὴν μόρφωσιν ἐλλήνων πολιτῶν, παρέδωκε χιλιάδας

ψυχῶν, ἐνεπιστεύθη τὸ μέλλον αὐτοῦ: ὀκνηροί, ἄξεστοι, σηπόμενοι ἐν βυραρίᾳ καὶ ἀπαιδευσίᾳ, σκοτεινὴν ἔχοντες τὴν διανοίαν καὶ ἐσθεσμένην τὴν καρδίαν, ἄνευ συνειδήσεως, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ.

Ἄλλ' ἄρα γε οὗτοι πταίουσιν τοιοῦτοι ὄντες; ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν ἄλλοιοι;

«Καὶ τοῦ Pestalozzi ἡ θερμοτάτη διδασκαλικὴ καρδία, ἀναφωνεῖ ὁ κ. Χ. Παπαμάρκου, καὶ τοῦ Trotzendorf ἡ δαιμονία διδασκαλικὴ φύσις καὶ τῶν μεγάλων τοῦ γένους ἡμῶν διδασκάλων ἢ πύρινος ἐθνικὴ ψυχὴ θὰ κατεμαραίνεται καὶ θ' ἀπεψύχεται περικυλινδουμένη ἐν σχολικαῖς περιστάσεσιν οὕτω χαλεπαῖς. Ὁ βουλευτὴς, ὁ δῆμαρχος, ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ, οἱ ἐπόπται, ὁ ταμίης, ὁ τοκογλύφος, οἱ γονεῖς τῶν παιδῶν, οἱ παῖδες αὐτοὶ λὰξ πατοῦσι τὸν ἀνίσχυρον καὶ ἀπροστάτετον δημοδιδάσκαλον, ἀπειλοῦντες αὐτὸν ἐκάστοτε, περιφρονοῦντες αὐτόν, ἀφανίζοντες αὐτόν... Τί ἠδύνατο καὶ ὁ τεχνικώτατος καὶ ἐνθουσιωδέστατος γερμανός, ἐλβετός ἢ ἄγγλος διδάσκαλος νὰ πράξῃ ἐὰν ἀφνης ἐρρίπτετο εἰς τὴν μισγάγκειαν ταύτην τῆς παντοδαπῆς ἐλληνικῆς σχολικῆς ἀθλιότητος; ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν παρευρισκόμενος ἐν δημοτικῶν σχολείων λάμπουσιν ἐκ τῆς τοῦ Ἑλληνος δημοδιδασκάλου ἐργασίας πάντως ἡ ἀπελπισία θὰ ἐμάραινεν αὐτόν· σφόδρα δὲ δυσανασχετῶν θὰ ἐγκατέλειπε καὶ σχολεῖον καὶ ἄρχοντας σχολικοὺς καὶ μισθᾶριον εὐτελέστατον καὶ θὰ ἐγένετο κάπηλος ἢ κρεωπώλης, ἵνα εὐμαρέστερον καὶ μάλλον ἀνεξάρτητον βίον τῇ οἰκογενεῖᾳ αὐτοῦ παράσχη...»

«... Τῇ ἀληθείᾳ ὅσον κακὴ καὶ ἂν εἶνε ἡ καθόλου ἐν τοῖς σχολείοις ἐργασία τῶν δημοδιδασκάλων, πάντως εἶνε πολλῶ ἀνωτέρα τῆς ἐργασίας ἀνθρώπων τόσο γλισχρῶς, πρὸς καταφρόνησιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου, καὶ πρὸς περιύβρισιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, μισθοδοτουμένων ταλαιπώρων ἐλλήνων δημοδιδασκάλων. Ὅταν δὲ εἰς ταῦτα προστεθῶσι καὶ αἱ λοιπαὶ περὶ τὴν λῆψιν τοῦ γλισχροτάτου μισθορίου αὐτῶν ἐλευθέρωτες καὶ ταλαιπωραῖαι, θὰ θαυμάσῃ τις τὴν ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐγκειμένην δύναμιν τῆς ὑπομονῆς.»

«Τίς λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος, ἐρωτᾷ μετὰ πόνου ὁ κ. Ν. Σπαθῆς, δι' ὃν ἂν ἐνός μὲν ἐπλεόνασεν ἡ ἀνικανότης, ἀπ' ἐτέρου δὲ οἱ δημοδιδάσκαλοι ἀδιαφοροῦσι τοσοῦτον καὶ περὶ παύσεως, ἥτις εἶνε ἡ ποιητὴ ἢ προσήκουσα εἰς τοὺς τὴν τάξιν τῶν ἐγκαταλιμπάνοντας; Κατ' ἐμὲ τοῦ μὲν πρώτου λόγος εἶνε ἡ καθ' ὑπερβολὴν εὐποριστία τῶν διπλωμάτων, τῆς δὲ ἀδιαφορίας ἡ διὰ τὸ γλισχρον τῆς μισθοδοσίας ἔλλειψις συμφέροντος... Καὶ εἰκότως· διότι ὁ τριτοβάθμιος δημοδιδάσκαλος... θ' ἀπέλθῃ εἰς τηλέθονα κώμην πολλάκις εἰς ὑψηλὸν καὶ δυσδιόδον ὄρος κειμένην· ἐκεῖ θὰ ζῆσῃ ἐν τῷ μέσῳ κοινωνίας ἀγροῖκου καὶ πε-

νομένης ἢ φιλαργύρου ὡς ἐρημίτης στερούμενος πάσης καὶ ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἀπολαύσεως· λήξαντος τοῦ μηνὸς θὰ ἴδῃ τὸν ἀνεπαρκῆ μισθὸν τοῦ ἔτι περικειρόμενον, διότι ἵνα λάβῃ αὐτόν, ἢ θὰ προσφύγῃ εἰς τὸν ἐν τῇ κώμῃ εἰσπράκτορα καὶ οὗτος θὰ κρατήσῃ τὸ πρόλημμα ἢ θὰ καταβῆ πρὸς τὸν ταμίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ νομοῦ, καὶ θὰ ὑποβληθῆ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ ταξειδίου... Οὕτω μεταξύ ἀγροικίας καὶ πενίας διαβίων καὶ περὶ ἔργον ἀτερπές καὶ μᾶλλον ἀηδές ἐνασχολούμενος ὁ ῥιγῶν καὶ πειναλέος δημοδιδάσκαλος πῶς νὰ μὴ ἀπογοητευθῆ καὶ πῶς νὰ μὴ πάθῃ ἠθικῶς τε καὶ φυσικῶς; « Ἐρρέτω λοιπὸν καὶ ἡ θέσις μου! » δύναται οὗτος ἐπὶ τέλους ἑαρινήν τινα πρῶϊν νὰ εἴπῃ· « ἴσως ἡ παῦσις μου ἀναγκάζουσά με νὰ ζητήσω ἄλλον πόρον ζωῆς μὲ φέρει εἰς εὐτυχίαν! » καὶ ταῦτα λέγων νὰ κλείσῃ τὸ ἤδη ἔρημον μαθητῶν διδασκῆριόν του καὶ ν' ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς φίλους του ἵνα συσκεφθῆ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ μέλλοντός του. Εἶδόν ποτε γελοιογραφίαν ἐν Βαυκαρίᾳ τοῦ ἀνεχομένου νὰ ζῆ ὑπὸ γλισχρότατον μισθὸν δημοδιδασκάλου δυνάμενην νὰ χρησιμεύσῃ κάλλιστα καὶ διὰ τὸν ἑλληνα συνάδελφόν του· ἡ γραφὴ ἐξελίσσεται ἐν διπτύχῳ· καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ πτυχῇ παρίσταντο ἀγυιόπαιδες ἐν σχολείῳ φωνάζοντες, χειρονομούντες καὶ ἀμοιβαίως διὰ τῶν βιβλίων τυπτόμενοι, ἀπέναντι δὲ τούτων δημοδιδάσκαλος ῥακένδυτος καὶ ἰσχνὸς καὶ τὴν ὄψιν ἐλεεινὸς ἀγωνιζόμενος νὰ καθησυχάσῃ αὐτούς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀγέλη χοίρων βόσκουσα ἐν σκιερῷ δάσει καὶ ὑπὸ θαλερόν δένδρον χοιροβοσκὸς εὐσταλῆς τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν ὄψιν εὐτραφῆς καὶ ῥοδόχρους, ἔχων ἐν τῷ προσώπῳ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἀπέναντι δημοδιδασκάλου· καὶ ὑπὸ τὸ δίπτυχον ἡ ἐπιγραφή: *ὕστερή μου γρῶσι νὰ σὲ εἶχα πρῶτα!*»

« Ἐν ὅσῳ ὁ διδάσκαλος, σημειοῦται ὁ κ. Π. Π. Οἰκονόμου, εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ τρέμῃ ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ βουλευτοῦ ἢ δημάρχου, ἢ κομματάρχου, νὰ ἔρπῃ πρὸ τοῦ εἰσπράκτορος ἢ ταμίου διὰ νὰ λάβῃ δικὴν ἐπαίτου τὸν δεδουλευμένον εὐτελεῆ μισθὸν του καὶ νὰ λαμβάνῃ αὐτόν κατόπιν πολλῶν ἀναβολῶν καὶ ἀποπομπῶν καὶ εἰς τὸ χειρότερον νόμισμα, ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ καλέσω τὴν τοιαύτην παιδείαν τὴν μεγαλειτέραν βαναυσίαν ».

« Οἱ διδάσκαλοι τῆς Φθιώτιδος, γράφει ὁ ἐπιθεωρήσας τὰ σχολεῖα ταύτης κ. Ἐλευθέριος Κούσης, εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ προσέλθωσιν πρὸς ἀπολαβὴν τοῦ μισθοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν Λαμίαν, ἧς πολλοὶ καὶ 12 καὶ 18 ὥρας ἀπέχουσι· ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ ἑβδομάδος εἰς ἑβδομάδα παραπεμπόμενοι τελευτῶντες, ἵνα μὴ τὸν γλισχρὸν μισθὸν αὐτῶν εἰς ὀδοπορικὰ καταναλώσωσιν εὐρίσκουσι φιλάνθρωπων

τινα καὶ συμπαθῆ, παρ' ᾧ ἐξαργυροῦσι μὲ ἔκπτωσιν 8-10 τοῖς % τοὺς μηνιαίους μισθοὺς των ».

« Πῶς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καλοὺς διδασκάλους, ἀναφωνεῖ ὁ μήπω μνημονευθεὶς ἐπιθεωρητῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων Γορτυνίας κ. Π. Παυλάτος, ἀφ' οὗ ὁ δημοδιδάσκαλος ὁ αἰρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου... ὑβρίζεται, προπηλακίζεται, ἐξευτελιζεται καὶ ὡς Παρίας θεωρεῖται, ὥστε καὶ ἡ προσηγορία μόνον δημοδιδάσκαλος ἀρκεῖ ν' ἀφαιρέσῃ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀξίαν; Καὶ δὲν εἶνε ἱκανὴ ἀρὰ γὰρ ἡ τοιαύτη κατάπτωσις τοῦ δημοδιδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ὅπως ἐξορίσῃ ἐκ τῆς χορείας τῶν δημοδιδασκάλων πάντα ἱκανὸν καὶ ἐγγράμματον δημοδιδάσκαλον; »

« Πρέπει ν' ἀκούῃ τις ἐκτραγωδούμενα τὰ δεινὰ των, λέγει μετ' ὀδύνης ὁ κ. Ν. Χ. Καραβᾶς, πρέπει νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀλγεινῶς διηγουμένων ὅτι ὁ γλισχρὸς μισθὸς των περικοπτόμενος ἀπ' ἐδῶ, περικοπτόμενος ἀπ' ἐκεῖ, δεκατιζόμενος ἀπὸ τοὺς αἰσχροκερεῖς τοκογλύφους, φορολογούμενος ἀπὸ τὸν ταμίαν, ὁ ὁποῖος —εἰρήσθω πρὸς τιμὴν του!— δὲν λαμβάνει ὡς μοὶ εἶπον χρήματα ὅταν πρόκηται νὰ ἐξοφλήσῃ ἀπόδειξιν δημοδιδασκάλου, ἀλλ' ἀρκεῖται εἰς τὰ προσφερόμενα ὀρνίθια, ἀποβαίνει πολὺ μικρότερος τοῦ μισθοῦ ἐνὸς ἐπιστάτου ἢ δημοτικοῦ ἢ ἑλληνικοῦ σχολείου, πρέπει ἰδίως ὡς ν' ἀκούσῃ αὐτὰ καὶ ἂν δὲν ῥαγισθῆ ἡ καρδιά του ἐκ τῆς συγκινήσεως, θὰ εἴπῃ ταυτό ὅτι εἶνε ἄκαρδος!... »

Σταματήσωμεν ἐνταῦθα. Πρὸς τί νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν ζοφερὰν περιγραφὴν τῆς οἰκτροτάτης καταστάσεως τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως; πρὸς τί ν' ἀναφέρωμεν τὴν ἐκ τῆς ἀτάκτου φοιτήσεως τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἐπὶ μῆνας ὅλους ἀπουσίας αὐτῶν ἀποσυνθῆσιν τοῦ σχολείου; πρὸς τί νὰ παραθέσωμεν χωρία τῶν ἐπιθεωρητῶν ἀφηγουμένων ὅτι πλείστοι πολλαχοῦ μαθηταὶ ἄνευ βιβλίων ἔνεκα πενίας ἢ φιλαργυρίας τῶν γονεῶν ἢ διὰ τὸ δυσπόριστον αὐτῶν φοιτῶντες εἰς τὸ σχολεῖον ἀνυπέβλητον πρόσκομμα πρὸς πᾶσαν διδασκαλίαν ἀνεγείρουσι; πρὸς τί νὰ περιγράψωμεν τὰς ὑβρεῖς καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς ἄς οἱ τάλανες δημοδιδάσκαλοι ὑφίστανται ὑπὸ ἀμαθῶν καὶ βαναύσων καὶ φαρτριστικῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπειῶν καὶ παρῶν καὶ εὐτελεστάτων κομματάρχισκων; Πρὸς τί νὰ διεκτραγωδήσωμεν ταῦτα πάντα; Ἡ μνηχανὴ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κεῖται χαμαὶ παραλελυμένη ταχυτάτης δεομένη συνθέσεως.

Πρῶτην φορὰν ἐλέγθη παρρησίᾳ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους ἡ τοιαύτη φοβερὰ ἀλήθεια. Ἀξίεπαινον λίαν θεωροῦμεν τὸν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ κ. Δ. Βουλπιώτου διευθυντὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων κ. Σπυρίδωνα Π. Λάμπρον διὰ τὸ θάρ-

ρος μεθ' οὐ ἔπραξε τοῦτο, πρῶτος οὗτος ἐκδούς εἰς δημοσιότητα τοιαύτας ἐκθέσεις. Τὸ πρῶτον βήμα πρὸς θεραπείαν τοῦ νοσοῦντος εἶνε ἡ διάγνωσις τοῦ νοσήματος. Ἡ διάγνωσις ἐγένετο καὶ τὸ δεινὸν νόσημα ἀναμένει τὰ φάρμακα. Τὸ ὑπουργεῖον, καθὰ ἐκ τῶν ἐκθέσεων ἐξάγεται, ἀποστειλάν ἐπιθεωρητὰς πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐνετείλατο αὐτοῖς νὰ μὴ ἀρκεσθῶσιν εἰς διεκτραγώδησιν τῆς ἀθλίας αὐτῶν καταστάσεως, ἀλλὰ νὰ ὑποδείξωσι καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς μέσα τῆς θεραπείας. Προσεχῶς θέλομεν ἐξετάσῃ ὅποια μέτρα τινὲς αὐτῶν προτείνουσι πρὸς ἀνθρώπων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὶ ἐξ αὐτῶν ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι σήμερον, τὶ εἶνε ἐν σχεδίῳ, καὶ τί εἶνε δυνατόν νὰ γείνη.

K*

ΤΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΙΑ

(Ἐκ τῶν τοῦ *Gustave Droz*)

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρῶταν τινὰ ἐξελθὼν τοῦ δωματίου μου εἶδον ἐνώπιον τῆς θύρας, ὑπὸ τοῦ ὑπρέτου παραταχθέντα, τὰ ὑποδήματά μου καὶ τὰ τοῦ μικροῦ μου παιδίου.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν ὑποδήματα μετὰ δεμάτων, τετριμμένα πως ἐκ τῆς τραχείας ἐργασίας εἰς ἣν τὰ ὑπέβαλλε. Τὸ πέλμα εἶχεν ἐκλεπτυνθῆ πρὸς τ' ἀριστερά, μικρὰ δὲ ὀπή ἤπειλεῖτο εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δεξιοῦ ποδός. Τὰ δέματα λυτὰ καὶ κουρασμένα ἐκρέμαντο ἐκατέρωθεν. Ἐκ τῆς ὀγκώσεως τοῦ δέρματος εὐχερῶς ἐνοεῖτο ἡ θέσις τῶν δακτύλων, πᾶσαι δ' αἱ συνήεις κινήσεις τοῦ μικροῦ ποδός εἶχον ἀφήσει ἔχνη διὰ πτυχῶν ἀνεπαισθήτων ἢ βαθειῶν.

Διατὶ ἐτήρησα ταῦτα ἐν τῇ μνήμῃ μου; Ἄγνωσθ, τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ μοι φαίνεται ὅτι βλέπω εἰσέτι τὰ ὑποδήματα τοῦ προσφιλοῦς μικροῦ, τεθειμένα ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ τάπητος, παρὰ τὰ ἰδικά μου. Ἦσαν τὰ καθημερινὰ τοῦ ὑποδημάτια, οἱ συμπαραστάται τῶν παιγνιδίων του. Ἦσαν ἀφωσιωμένα εἰς αὐτὸ καὶ μετεῖχον τόσον τῆς ὑπάρξεώς του, ὥστε διετήρουν κατὰ τι τοῦ τέκνου μου καὶ θὰ τ' ἀνεγνώριζον μεταξὺ χιλίων ζευγῶν. Δι' ἐμὲ εἶχον ἰδιαιτέραν τινὰ φυσιογνωμίαν, μοι ἐφαίνετο ὅτι ἀράτος δεσμός τὰ συνέδεε πρὸς αὐτὸ καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ θεωρήσω τὸ μὴ εὐδιάγραπτον ἔτι σχῆμα αὐτῶν, τὴν κωμικὴν καὶ θελκτικὴν χάριν, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν μικρὸν των κύριον καὶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι τῷ ὁμοιάζον.

Πᾶν ὅ,τι ἄπτεται τῶν νηπίων γίνεται καὶ αὐτὸ νηπίον πως καὶ λαμβάνει τὴν ἑκφρασιν τῆς ἀδεξίας καὶ ἀφελοῦς χάριτος, ἥτις προσιδιάζει εἰς αὐτά.

Παρὰ τὰ ὑποδήματα ἐκεῖνα, τὰ γελαστά, τὰ

φαιδρά, τὰ εὐθυμα, τὰ ζητοῦντα μόνον νὰ τρέξωσιν εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰ ὑποδήματά μου ἐφαίνοντο τερατώδη, βαρέα, χονδροειδῆ, βλακώδη. Ἐκ τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀπογοητευμένου αὐτῶν ἦθους κατεφαίνετο ὅτι ὡς πρὸς αὐτὰ ὁ βίος ἦτο σοβαρός, οἱ δρόμοι μακροὶ καὶ τὸ ὑποβασταζόμενον φορτίον βαρὺ.

Ἡ ἀντίθεσις ἦτο ζωηρὰ καὶ τὸ ἐκ ταύτης πόρισμα βαθύ· ἐπλησίασα εἰς τὰ ὑποδημάτια ἐκεῖνα ἡρέμα, ὅπως μηδένα ἀφυπνίσω, διότι πάντες ἐκοιμῶντο ἐν τῇ οἰκίᾳ. Τὰ ἔψαυον, τὰ ἔστρεφον καὶ τὰ περιέστρεφον, τὰ ἐθεώρουν πανταχόθεν καὶ ἡσθανόμην θελκτικὸν μειδίωμα θάλλον ἐπὶ τῶν χειλέων μου...

Ἡ πατρικὴ ἀγάπη ἔχει, ὡς ἀγάπη, τὰς τρέλλας τῆς, τὰς ἀδυναμίας τῆς, εἶνε παιδαριώδης, ἢ πλήρης εὐγενείας, ἀλλ' ἐν οὐδεμίᾳ περιστάσει ἀναλύεται καὶ ἐξηγεῖται· κατεχόμεθα ὑπ' αὐτῆς καὶ διευθυνόμεθα.

Ὁ ἄνευ ἀδυναμίας πατῆρ πρῶτος βαλέτω ἐπ' ἐμὲ τὸν λίθον αἱ μητέρες θὰ μ' ἐδικησῶσι.

Συλλογισθῆτε ὅτι τὸ μετὰ δεμάτων ὑποδημάτιον ἐκεῖνο, τὸ τρυπημένον εἰς τὸ ἄκρον μοι ἐνεθύμιζε τὸν μικρὸν παχουλόν του πόδα, καὶ ὅτι μυρία ἀναμνήσεις συνεδέοντο πρὸς τὸ ἀγαπητὸν ἐκεῖνο ποδαράκι.

Τὸ ἐφανταζόμεν, τὸ μικρὸν μου, ὅτε ἔκοπτον τὰ ἄνυχια του καὶ ἀνθίστατο σύρον τὰ μουστάκια μου καὶ ἐγέλα ἀκουσίως, διότι ἐγαργαλιζέτο.

Τὸ ἐφανταζόμεν ὅτε τὴν ἐσπέραν, πλησίον τῆς ἐστίας, ἐξέβαλον τὰ μικρὰ του περιπόδια.— Τί εὐθυμία ἦτο ἐκεῖνη!

Ἔλεγον ἐν... δύο... Καὶ αὐτὸ, περιτετυλιγμένον εἰς τὸν μακρὸν νυκτικὸν χιτωνίσκον του, τὰς χεῖρας ἔχον χωμένας εἰς τὰς μακροτάτας χειρίδας, ἀνέμενε μὲ ἀστράπτον βλέμμα, ἔτοιμον νὰ ἀνακαγχάσῃ, τὸ περίφημον τρία.

Τέλος μετὰ μυρίας βραδύτητας, μυρία πειράγματα τὰ ὅποια ἐξῆπτον τὴν ἀνυπομονησίαν αὐτοῦ καὶ μοι ἐπέτρεπον νὰ ὑποκλέψω ἀπ' αὐτοῦ πέντε ἕξ φιλήματα, ἔλεγον: τρία.

Τὸ περιπόδιον ἐσφενδονᾶτο μακρὰν. — Τότε ἡ χαρὰ του δὲν εἶχεν ὄρια· ἀνετρέπετο ἐπὶ τοῦ βραχιονός μου καὶ αἱ γυμναὶ κνημαὶ του ἐκινούντο εἰς τὸν ἄερα. Ἀπὸ τὸ ὀρθάνοικτόν του στόμα, ἐν τῷ βάθει τοῦ ὁποίου ἔβλεπε στίλβοντας τοὺς λευκοὺς μαργαριτίσκους του, ἐξήρχετο ἀδιάκοπος, ἡχηρὸς γέλως.

Ἡ μήτηρ του, γελῶσα ὁμοίως, ἔλεγεν εἰς αὐτὸ μετὰ τινά στιγμὴν:

«Φθάνει, παιδάκι μου· φθάνει πειὰ, θὰ κρυώσῃς, παιδάκι μου.

«Κράτησέ το δά... Δὲν κουράσθηκες ἀκόμη, διαβολάκι;

Ἦθελε νὰ μᾶς ἐπιπλήξῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεύρῃ τὴν σοβαρότητα αὐτῆς ἐνώπιον τῆς